

Genç kadınlarda siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyinin incelenmesi*

Sorumlu Yazar/
Corresponding Author:

Ayça Balmumcu
Dr. Öğr. Üyesi
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
ayca.balmumcu@adu.edu.tr
 0000-0001-6811-8003

Hilal Yüceyılmaz
Dr. Öğr. Üyesi
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
hilalyuceyilmaz@hotmail.com
 0000-0003-3144-394X

Öz

Bu çalışmada Türkiye’de bir devlet üniversitenin İşletme Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenci olan genç kadınların siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Tanımlayıcı tipte olan araştırmanın çalışma grubunu bir üniversitede 15 Ekim-1 Aralık 2022 tarihleri arasında öğrenim gören 450 kız öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında “Tanımlayıcı Anket Formu” ve “Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma bulgularında öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri, siber zorbalık düzeylerinden yüksek olarak gözlenmiştir. Siber zorbalık ölçeği ve siber mağduriyet ölçeği arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin internet kullanım amacı, sosyal ağ hesabı bulunması gibi değişkenlerin siber zorbalık düzeylerini anlamlı şekilde etkilediği saptanmıştır. Öğrencilerin baba eğitim düzeyi, internet kullanım amacı, sosyal ağ hesabı bulunması gibi değişkenlerin ise siber mağduriyet düzeylerini anlamlı ölçüde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Siber Zorbalık,
Siber
Mağduriyet,
Kadın, Şiddet

JEL Kodları:
H75, I100, I120.

Investigation of cyberbullying and cyber victimization level of young women

Abstract

This study aims to examine the cyberbullying and cyber victimization levels of young women who are students at a Turkish state university. The study group of the descriptive study consists of 450 female students studying at a university between October 15 and December 1, 2022. “Descriptive questionnaire form” and “Revised Cyberbullying Scale for University Students” were utilised to collect research data. In the research findings, students’ cyber victimization levels were higher than their cyberbullying levels. The relationship between the cyberbullying scale and the cyber victimization scale was found to be significant. It was explored that variables such as the student's purpose of internet use and having a social network account significantly affected cyberbullying levels. It was observed that variables such as the student's father's level of education, the purpose of internet use, and having a social network account significantly affect the level of cyber victimization.

Keywords:

Cyberbullying,
Cyber
Victimization,
Woman,
Violence

JEL Codes:
H75, I100, I120.

* Bu çalışma, 2022 yılında düzenlenen 7. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Extended Summary

The increase in internet usage and the fact that virtual communication has become preferable to face-to-face communication seem to have caused a series of problems. Cyberbullying, one of the related problems, is described as the digitized form of bullying and is defined as the use of communication and information technologies by a person or group by applying intentional and repetitive aggressive behaviors to harm another. This situation disrupts the psychology of the victim, disturbs, humiliates, and negatively affects his/her work and private life. Although often no physical contact is involved between the victim and the bully, this bullying is often repetitive and, therefore, of a more destructive nature. Considering these results, it makes sense to prevent cyberbullying, focus on the possible causes of bullying, and examine and compare the situations specific to cyber victimization with other data in the literature. In this context, this study is aimed to examine the cyberbullying and cyber victimization levels of female students studying at a Turkish state university and to reveal the relationship between these two concepts and some variables. The descriptive model, one of the quantitative research methods, was used in the research. At the same time, the relational screening model was also applied since the relationship between cyberbullying and cyber victimization levels with some variables was examined. The study group consisted of 450 female students studying at a university between October 15 and December 1, 2022. "Descriptive questionnaire form" and "Revised Cyber Bullying Inventory for University Students" were used to collect data. In this study, cyberbullying and cyber victimization levels of female students studying at university and the relationship with some variables were examined. As a result of this research, students' cyberbullying levels (12.65 ± 3.61) and cyber victimization levels (15.4 ± 5.38) were found to be low. It was found that there is a statistically significant, positive, and moderate relationship between cyberbullying and cyber victimization scales. This study observed that the levels of cyber victimization were higher than the levels of cyberbullying. The literature findings and the findings of our study are similar. Since cyberbullying is a type of bad behavior that is not accepted in society, it can be stated that individuals are reluctant to report it, or they are more aware of the wrongness of the behavior towards them. In this study, when we examined the relationship between cyberbullying and cyber victimization and parents' education level, there was no significant relationship between cyberbullying and parent education. Still, a significant relationship was found between cyber victimization and parents' educational level. It was found that the people whose fathers are high school graduates have significantly scored higher compared to those who are primary and secondary school graduates.

In this study, students' cyberbullying and cyber victimization levels differed according to their internet usage purposes. The level of cyber victimization of those who use the internet for communication and music purposes was found to be significantly higher than those who use the internet for film and video purposes. The level of cyberbullying was observed to be higher in students who use the internet for communication and social networking purposes compared to students who use the Internet for research and education purposes. The finding that the risk of cyberbullying and cyber victimization is increasing in the utilization of the internet for communication and social networks is in line with other studies in the literature. When the change in cyberbullying scale total scores was examined by the networks where the students have personal accounts, a statistically significant difference was observed in those who used Pinterest, Twitter, and Snapchat.

Considering all these findings and considering that cyberbullying and cyber victimization are mostly inflicted through social networks, it is recommended that university students be informed about the correct and safe use of social networks, learn the concepts of cyberbullying and cyber victimization and that they receive training on what to do in case of any contact in order to raise awareness among the students.

On the other hand, bullying in general, cyberbullying or cyber victimization in particular, is not a phenomenon that only concerns educational institutions or can be addressed by them. The social dimension of this issue should not be ignored. In this sense, it is important to draw the attention of lawmakers and decision-makers to the topic.

In addition, it is considered that directing university students to activities such as social activities and university clubs that will enable them to socialize in real life instead of social networks for communication can mitigate the risk of cyberbullying and cyber victimization by reducing the time they will spend on the internet.

Giriş

Günümüzün en popüler iletişim araçlarından birisi sosyal ağlardır. Ortak duygu ve düşünce paylaşımı olarak tanımlanan iletişim günümüzde çoğunlukla sosyal medya üzerinden gerçekleşmektedir (Tutgun Ünal & Deniz, 2016, s. 157). İletişim, bilgi, eğlence ve yaratıcılık gibi birçok alanda yeni imkânlar sunan mobil cihazlar günlük hayatın çevrimiçi hal almasını sağlamış ve özellikle gençler için büyük bir ihtiyaca dönüşmüştür (Kayapalı Yıldırım & Ekinci, 2019, s. 298). İnternet kullanımının artması ve sanal iletişimin yüz yüze iletişime tercih edilir hale gelmesi bir dizi probleme yol açmış görünmektedir. İnternet bağımlılığı, siber zorbalık (SZ), siber mağduriyet (SM) gibi kavramlar internet kullanımının artışıyla doğru orantılı olarak ilgi çekmekte ve tartışılmaktadır.

Geleneksel zorbalığa benzeyen siber zorbalıkla geleneksel zorbalığın arasındaki temel fark internet veya cep telefonu gibi araçların ve iletişim teknolojilerinin zorbalık aracı olarak kullanılmasıdır (Baker & Kavşut, 2007, s. 33) Siber zorbalıktaki güç dengesizliği, zorbanın kimliğini saklayabilmesi ve mağduru kimliğiyle ilgili ya da diğer konularda yanlış yönlendirebilmesinin yanı sıra internet ortamında yayılan bilginin çok geniş kitlelere ulaşabilmesi ve durdurulabilir olmaması (Erdur-Baker, 2013, s. 281) siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran bir diğer özelliktir. Çevrim içi olunan müddette zorbalığın tekrarlanabilir olması da zorbalığın etkisini katlamaktadır. Dolayısıyla siber zorbalık ve buna bağlı olarak siber mağduriyet kavramlarının bilinmesi, üzerinde durulması ve engellenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırmada bir üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ve bu düzeyleri etkileyen etmenler, sosyo-demografik değişkenler, maruziyet düzeyleri, internet kullanım amaçları, hangi platformları kullandıkları gibi değişkenler üzerinden irdelenmektedir. Her ne kadar ilgili kavramlar yeni tartışılmaya başlansa da korku, kaygı, sosyalleşmede problemler, akademik problemler, depresyon gibi yıkıcı ve yaygın etkileri dolayısıyla üzerinde çalışılmaya değerdir. Çalışmanın bu kısmında sanal zorbalık ve sanal mağduriyet kavramları konunun bütününe anlama açısından kısaca açıklanmakta, daha sonra ise çalışmanın alan araştırması ve bulgular kısmına geçilmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

İletişim ve bilgi teknolojilerinin bir kişi veya grup tarafından diğerine zarar vermek amacıyla kasıtlı ve tekrar eden saldırgan davranışlar sergileyerek kullanılması olarak tanımlanan SZ (Kurutaş, 2017, s. 2), zorbalığın dijitalleştirilmiş hali olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaygısız, 2019, s. 161).

En sık kullanılan SZ biçimleri web sitelerinde veya kamuya açık platformlar üzerinden hakaretlerde bulunmak, taciz ve tehdit etmek, şantaj yapmak, kişisel sınırları açığa çıkarmak, iftira atmak, kişi hakkında söylentiler yaymak, utanç verici veya mahrem fotoğraf ve videoları yayınlamak, başkasının şifresini çalmak ve bunlar üzerinden o kişiyi olumsuz etkileyecek mesajlar yaymak, başkası adına sahte profil oluşturmak, kişi hakkında aşağılayıcı yayımlar yapmak, kişiyi topluluklardan, forumlardan dışlamak, sosyal medya hesaplarında birilerini araştırmak, gözetlemek, paylaşımlarını incelemek, özel bilgilerini paylaşarak kişiyi ifşa etmek ve onun adına alım-satım yapmak gibi hareketlerdir (Kayapalı Yıldırım & Ekinci, 2019, s. 296). Bu davranışların sahibi “siber zorba” (Betts, 2015, s. 6728) olarak tanımlanırken siber zorbalığın muhatabı olan ve bu davranışlardan dolayı zarar gören kişilere ise “siber mağdur/kurban” denilmektedir (İğdeli, 2018, s. 10).

Diğer zorbalık türlerinde olduğu gibi SZ da mağduru psikolojisini bozmakta, rahatsız etmekte, küçük düşürmekte, iş ve özel yaşamını olumsuz etkilemektedir. Ancak siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan farkı bu rahatsız edici davranışların elektronik cihazlar üzerinden yapıyor oluşudur. Zorbalığa maruz kalanla (mağdur) ile zorbalığı yapan (zorba) arasında çoğu zaman fiziksel temas olmamasına karşın zorbalığın çoğu kez tekrarlanması daha yıkıcı olmasına sebep olmaktadır. Tekrarlanabilirlik, zaman ve yer sınır olmaksızın günün 24 saati gerçekleştirilebilme, bir kere yayınlanan içerik tekrar izlenebildiği için kurbanın tekrar saldırıya uğradığı hissine kapılması, mağdur ile fail aynı ortamda bulunmadığı için şeffakatten ve pişmanlıktan yoksunluk, failerin kimliklerinin genelde gizli kalabilmesi siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan farklılaştıran özelliklerdir (Demirtaş & Karaca, 2018, s. 27). Diğer taraftan internet üzerinden yaptıkları zorbalığın tespit edilemeyeceği düşüncesi ya da tespit edilse dahi cezasız kalacağı algısıyla siber zorbalıklar geleneksel zorbalara göre daha fazla zorbalık yapmaktadırlar (Yazgılı & Baykara, 2021, s. 24).

Siber zorbalığın kurbanlar üzerindeki etkileri genellikle oldukça olumsuzdur. Alanda yapılan bir çalışmaya göre siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yaşadıkları hisler tedirginlik, korku, sinir, üzüntü ve intikam gibi duygular deneyimledikleri paylaşılmıştır (Kestel ve Akbıyık, 2016, s. 851). Zihinsel stres, ruh hali değişiklikleri, kaygı, çekilme gibi şikayetler, okul çocukları ve ergenler için sosyal izolasyon, hatta kişinin maruziyetinin boyutuna ya da bunu karşılama göre intihar eylemine dahi dönüşebilir (Demirtaş & Karaca, 2018, s. 30). Ancak çalışmaların boyutları SZ ile zihinsel sağlık sorunları arasındaki nedensellik ilişkisini kanıtlayacak derecede sistematik ve kuşatıcı değildir. Bununla birlikte mağdurlardaki depresyon, yalnızlık ve öfke hissi, kaygı, kırılabilirlik ve öfke hissiyle zorbalığın sıklığı ve bundan kaynaklanan psikolojik sorunlarla bağlantı kurmak zor değildir. Bu anlamda mağdurların öz güvenlerini ve öz saygılarını yıpratın, akademik ya da iş performanslarını olumsuz etkileyen,

kendilerini sosyal ortamlardan soyutlamalarına hatta intihar düşüncelerine sebep olan siber zorbalığın etkileri, büyük oranda geleneksel zorbalığın etkileriyle benzerdir (Kayapalı Yıldırım & Ekinci, 2019, s. 314). Dolayısıyla her haliyle SZ ve bunun yarattığı mağduriyet yıkıcı, kalıcı ve zorlayıcı sonuçlara sebep olabilmektedir. Tüm bu yıkıcı sonuçlar göz önüne alındığında ve internet kullanımının yaygınlığı (Türkiye’de internet kullanım oranı TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına göre 2022’de %85’e ulaşmıştır) SZ ve SM konuları üzerinde araştırma yapmaya değer görünmektedir.

Konuya ilişkin öncü çalışmalar mevcuttur. Baker ve Kavşut’un (2007, s. 39) yaptığı öncü çalışmalardan birine göre Türkiye’de lise öğrencilerinin hem siber zorba olma hem de siber zorbalık mağduru olma durumu mevcuttur. Çalışmada yayın tarihi itibarıyla internet kullanımının yeni olmasına karşın cep telefonu kullanımının oldukça yaygın olduğuna dikkat çekilmiştir ve buna ilişkin potansiyel sorun alanları belirtilmiştir. Bir başka çalışmaya göre (Yaman vd., 2013, s. 30) siber zorba olma ya da buna maruz kalma durumları ile cinsiyet ve farklı sosyo-ekonomik düzeyler açısından herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

Aslan ve Önay Doğan (2017, s. 95) Potinss uygulaması üzerinden -ki bu uygulama lise öğrencileri arasında bilinmekte ve paylaşımlar anonim olarak yapılmaktadır- akran grupları arasında siber zorbalığın gerçekleşme şekilleri, daha çok kimlere hangi oranlarda yöneldiğini tespit etmeye çalışmıştır. Duman ve Bridge (2019, s. 1156) İstanbul’un Kadıköy ilçesinde öğrenim gören 1752 ortaokul ve lise öğrencisiyle yapılan çalışmada teknoloji kullanımı ile öğrencilerin sosyo-demografik durumları ile SM ilişkisini incelemiştir. Bahsi geçen çalışmalar daha önce de belirtildiği üzere ortaöğretim öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir ve bu alanda akademik ilgi ve araştırma sayısı artmaktadır.

Üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmalar sınırlı sayıda olmasına karşın bu gruptaki çalışmalar, siber zorbalığın bu kesimde de yaygın olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Kurutaş, 2017, s. 20). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmaya göre, öğrencilerin %22,5’i en az bir kez zorbalık yaptıklarını; %55,3 ü ise hayatları boyunca en az bir kez siber mağdur olduklarını belirtmişlerdir (Dilmaç, 2009, s. 1314). Gençler arasında her ne kadar SZ uygulayıcısı ya da kurbanı olma durumu yaygın olsa da bu kavram gençler tarafından çok bilinmemektedir. Mobbing ve siber mobbing seviyelerini ortaya koymak amacıyla Erzurum’da yurttan kalan kadın öğrencilerle yapılan bir araştırma sonucuna göre (Ekinci & Kayapalı Yıldırım, 2020, s. 771) mobbing kavramı öğrencilerin %62,9’u tarafından bilinirken, %37,1’i tarafından bilinmemektedir; bununla birlikte siber mobbingin bilinirliği %55,6 ile daha düşüktür. Bayram ve Sayılı’nın (2011, s. 147) araştırmasına göre erkek öğrenciler (%61) kız öğrencilere (%51) göre daha fazla SZ yapmaktadır. Yüksek lisans tezinde çocukluk çağı travmaları ve internet bağımlılığıyla SZ ve SM ilişkisini inceleyen Kurutaş (2017, s. 20) 18-24 yaş aralığındaki 315 üniversite öğrencisine ulaşmıştır. Bu çalışmada SZ ve mağduriyetin cinsiyet ve yaş, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu, akademik başarı, okul türü, göç ve suçluluk gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bir başka çalışmada (Demircan vd., 2022, s. 596) sosyal medya bağımlılığı ve SZ arasındaki ilişki demografik özellikler bağlamında incelenmiştir.

Rodop ve arkadaşları (2022, ss. 102-111) siber zorbalığın yine üniversite öğrencileri örnekleminde değer yönelimi ve başa çıkma bağlantıları üzerine çalışmışlardır, 859 öğrenciye ulaştıkları bu çalışmaya göre öğrencilerin yüksek düzeyde hem SZ davranışında buldukları hem de siber zorbalığa maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Ekinci ve Kayapalı Yıldırım’ın (2020, s. 749) Erzurum’da öğrenim gören kadın üniversite öğrencilerinin konakladıkları devlet yurtlarında yaptıkları çalışmanın amacı kadın öğrencilerin ilgili kavramları ne kadar bildikleri ve mobbing ve siber mobbing maruziyet düzeylerini ortaya koymaktır. Gönültaş (2022, s. 299) üniversite öğrencilerinde “Siber Zorbalık ve Mağduriyet” isimli çalışmasını 863 üniversite öğrencisiyle yapmıştır ve çalışmada cinsiyet, gelir düzeyi gibi değişkenlerle SZ ve mağduriyet ilişkisi incelenmiştir. Küçükkaya vd. (2019, s. 31) hemşirelik fakültesinde öğrenim görmekte olan 509 öğrenciyle SZ, SM düzeylerini incelemiş ve her iki kavramın sosyal ağ kullanımı ile ilişkisini irdelemişlerdir.

Alanda yapılan çalışmalar çocukluktan yetişkinliğe kadar herkesin siber zorba, siber mağdur veya siber zorba-mağdur olma olasılığı bulunduğunu göstermektedir (İğdeli, 2018, s. 5). SZ ve mağduriyet konularıyla ilgili araştırma alanının yeni olmasına karşın daha önce de belirtildiği üzere bu konular ilgi çekmektedir. Bu durum son yıllarda bu alanda yapılan çalışmaların sıklığından da anlaşılabilir. SZ durumunun yıkıcı sonuçları göz önüne alındığında siber zorbalığın engellenmesi, zorbalığın muhtemel sebepleri üzerinde durulması ve siber mağduriyete uğrayanlara özgü durumların literatürde yer alan diğer verilerle incelenmesi ve kıyaslanması gerekmektedir. Diğer taraftan öğrencilerde konu hakkında farkındalık yaratılması ve yapılacak diğer çalışmalar için zemin oluşturması açısından çalışma elzem görünmektedir.

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tanımlayıcı model kullanılmıştır. Aynı zamanda siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin bazı değişkenlerle ilişkisi incelendiği için ilişkisel tarama modeli de uygulanmıştır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bir devlet üniversitesinin işletme fakültesi ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenci olan 1165 kız öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Örneklem sayısı, evrendeki birey sayısı bilinen örneklem hesaplama formülüne göre 450 kız öğrenci olarak saptanmıştır. Dolayısıyla araştırmanın çalışma grubu 450 kız üniversite öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Tanımlayıcı Anket Formu ve Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Tanımlayıcı Anket Formu araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Formdaki ilk 5 soru öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine, sonraki 7 soru ise internet kullanım özelliklerine yönelik hazırlanmıştır. Tanımlayıcı anket formu 12 sorudan oluşmaktadır (İğdeli, 2018, s. 93; Küçükaya vd., 2019, s. 37; Demircan vd., 2022, s. 599).

Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği (Tanrıkulu & Erdur Baker, 2021, s. 498), üniversite öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerini iki paralel bölüm aracılığıyla ölçmektedir. İlk bölümde siber zorbalık yapma değerlendirilirken, ikinci bölümde siber zorbalığa uğrama yani mağduriyet irdelenmektedir. Ölçekteki her iki bölümde aynı 11 maddeyi içermektedir. Ölçek 4'lü Likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin siber zorbalık yapma davranışlarını içeren bölümündeki yanıtlar "ben yaptım", siber mağduriyet bölümündeki sorulara verilen yanıtlar ise " bana yapıldı" ifadesiyle tanımlanmıştır. Katılımcılardan son altı ay içinde siber zorbalık veya siber mağdur olarak siber zorbalık deneyimlerinin sıklığını 1 = hiçbir zaman, 2 = bir kez, 3 = iki veya üç kez, 4 = üçten fazla olarak derecelendirmesi istenmektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 11-44 arasında olarak belirtilmektedir. Ölçekte her bölümden alınan yüksek puanlar, siber zorbalık yapma veya siber mağduriyetin daha sık görüldüğünü göstermektedir. Ölçeğin siber zorbalık bölümü için iç tutarlılık katsayısı 0,81 olarak belirtilirken siber mağduriyet bölümü için bu katsayı 0,78'dir (Tanrıkulu & Erdur Baker, 2021, s. 501). Bu çalışmada ise ölçeğin siber zorbalık bölümü için iç tutarlılık kat sayısı 0,82 bulunurken siber mağduriyet bölümü için 0,83 olarak bulunmuştur.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde araştırmanın yapılacağı Adnan Menderes Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (Sayı: 31906847/050.04.04-08-176, Tarih:10.10.2022). Verilerin toplandığı kurumun dekan ve müdürlüğünden araştırmanın amaç ve kapsamı hakkında bilgi verilerek yazılı izin alınmıştır. Veri toplamada kullanılan Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeğini kullanmak için gerekli izin sorumlu yazardan alınmıştır. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin sözlü onamları alınmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın örneklemi oluşturan öğrencilere araştırmanın amacı, faydaları ve araştırmadaki rolleri hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma verileri Ekim-Kasım 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin toplanmasında hedeflenen örneklem sayısına (450 kişi) ulaşılmıştır. Veriler yüz yüze gönüllülük esasına göre öğrencilere anket formunun araştırmacılar tarafından dağıtılması ve toplanmasıyla elde edilmiştir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin veri toplama araçlarını doldurması ortalama 10-15 dk. sürmüştür.

2.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 programı kullanılmıştır. Veriler değerlendirilmeden önce kayıp veri analizi yapılmış ve kayıp veriye rastlanmamıştır. Verilerde normal dağılıma uygunluk durumu Kolmogorov Smirnov ve Shapiro-Wilk testleriyle bakılmıştır. Araştırmada tanımlayıcı istatistikler ortalama \pm standart sapma, sayı, yüzdelikler, en küçük - en büyük değerler olarak sunulmuştur. Bağımsız grup incelemelerinde Kruskal Wallis Varyans Analizi (post hoc: Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi) ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Sayısal veriler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Analizlerin tümünde $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan kız öğrencilerin yaş ortalamasının 20.37 ± 1.79 , %51,8'inin 1. sınıf, %48,9'nun gelir gidere denk, %34,4'ünün anne eğitim durumunun ilkökul mezunu, %31,3'ünün baba eğitim durumunun ise lise mezunu olduğu saptanmıştır.

Kız öğrencilerin internet kullanım özellikleri incelendiğinde, %43,6'sının günlük 5-6 saat internet kullandıkları, %76,9'nun internet kullanım amacının sosyal ağlar olduğu, %97,8'nin bir sosyal medya hesabı olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin %95,6'sının Instagram'da, %76,2'sinin Youtube'da, %65,3'nün Snapchat'te, %59,6'sının Twitter'ta kişisel hesabının bulunduğu görülmüştür.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Ağları Kullanma Amaçları (n=450)

Sosyal ağ kullanım amacı		n	%
Arkadaş edinme	Evet	91	20,2
	Hayır	359	79,8
Sosyal ilişkileri sürdürme	Evet	238	52,9
	Hayır	212	47,1
Araştırma-eğitim	Evet	251	55,8
	Hayır	199	44,2
Oyun oynama	Evet	113	25,1
	Hayır	337	74,9
Başkalarının neler yaptığını izleme	Evet	163	36,2
	Hayır	287	63,8
Başkaları tarafından tanınma	Evet	53	11,8
	Hayır	397	88,2
İletişim kurma	Evet	308	68,4
	Hayır	142	31,6
İçerik, video, fotoğraf vb. paylaşma	Evet	254	56,4
	Hayır	196	43,6
Zaman geçirme	Evet	371	82,4
	Hayır	79	17,6
İlgimi çeken gruplara katılma	Evet	88	19,6
	Hayır	362	80,4

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal ağları %68,4'nün iletişim kurmak, %82,4'nün ise zaman geçirmek için kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların %55,8'i sosyal medyayı araştırma-eğitim amacıyla, %25,1'i oyun oynama, %36,1'i başkalarının neler yaptığını izleme, %11,8'i başkaları tarafından tanınma, %56,4'ü içerik paylaşma, %19,6'sı ilgilerini çeken gruplara katılma amacıyla kullandıklarını belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Bu Puanların Bazı Değişkenlerle İlişkisi

	Ort. \pm S.S.	Med (IQR)	min - maks
Siber zorbalık ölçeği toplam puan	12,65 \pm 3,61	11 (11 - 13)	11 - 44
Siber mağduriyet ölçeği toplam puan	15,40 \pm 5,38	13 (11 - 18)	11 - 39
Değişkenler	Siber zorbalık ölçeği toplam puan	Siber mağduriyet ölçeği toplam puan	
Siber zorbalık ölçeği toplam puan	r 1,000	0,485*	
	p	0,000	
Siber mağduriyet ölçeği toplam puan	r 0,485*	1,000	
	p 0,000		
Sınıf	r -0,088	-0,038	
	p 0,061	0,418	
Gelir	r -0,013	0,046	
	p 0,786	0,335	
Anne eğitim düzeyi	r 0,087	0,136*	
	p 0,066	0,004	
Baba eğitim düzeyi	r 0,092	0,120*	
	p 0,051	0,011	

Tablo 2. Devam.

	r	0,017	0,004
Günlük internet kullanım süresi	p	0,722	0,935

*p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı farklılık; Ort.: Aritmetik ortalama; S.S: standart sapma; Yüzdeler); min – maks: En küçük – en büyük değerler; kw: Kruskal Wallis Varyans Analiz

Kız öğrencilerin siber zorbalık ölçek toplam puan ortalaması 12,65 ± 3,61 olarak bulunurken, siber mağduriyet ölçek toplam puan ortalaması ise 15,40 ± 5,38 olarak bulunmuştur. Siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Siber zorbalık ölçeği ile herhangi bir değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut değildir. Siber mağduriyet ölçeği ile anne eğitim ve baba eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve çok zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 3. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puanlarının Bazı Değişkenler Yönünden Karşılaştırılması

Değişkenler	Siber zorbalık ölçeği toplam puan		Siber mağduriyet ölçeği toplam puan		
	Ort. ± S.S.	min - maks	Ort.± S.S.	min - maks	
Sınıf	1. sınıf	13,06 ± 4,33	11 - 44	15,58 ± 5,34	11 - 39
	2. sınıf	12,19 ± 2,63	11 - 33	14,85 ± 4,92	11 - 30
	3. sınıf	11,97 ± 2,06	11 - 23	15,19 ± 5,7	11 - 38
	4. sınıf	13,53 ± 3,78	11 - 23	18,53 ± 7,29	11 - 30
	Gruplar arası p	0,059 (kw=7,459)		0,257 (kw=4,046)	
Gelir	Gelir giderden fazla	13,33 ± 3,45	11 - 25	15,64 ± 5,53	11 - 32
	Gelir gidere denk	12,25 ± 2,62	11 - 29	14,99 ± 5,08	11 - 39
	Gelir giderden az	12,96 ± 4,51	11 - 44	15,83 ± 5,67	11 - 39
	Gruplar arası p	0,109 (kw=4,429)		0,400 (kw=1,835)	
Anne eğitim düzeyi	Okuma yazma bilmiyor	13,81 ± 7,28	11 - 44	14,95 ± 5,54	11 - 30
	Okuma yazma biliyor	11,74 ± 1,05	11 - 14	14,47 ± 6,74	11 - 39
	İlkokul	12,24 ± 2,95	11 - 31	14,82 ± 5,1	11 - 32
	Ortaokul	12,70 ± 3,33	11 - 33	15,85 ± 5,34	11 - 30
	Lise	12,82 ± 3,31	11 - 28	15,8 ± 5,09	11 - 39
	Üniversite + Yüksek lisans	13,96 ± 5,86	11 - 38	16,25 ± 7,1	11 - 38
	Gruplar arası p	0,171 (kw=7,739)		0,08 (kw=9,832)	
Baba eğitim düzeyi	Okuma yazma bilmiyor	11,50 ± 0,58	11 - 12	14,25 ± 5,85	11 - 23
	Okuma yazma biliyor	12,40 ± 1,67	11 - 15	21,40 ± 10,53	11 - 39
	İlkokul	11,88 ± 1,80	11 - 24	14,78 ± 4,96	11 - 31
	Ortaokul	13,01 ± 4,62	11 - 44	14,98 ± 5,49	11 - 39
	Lise	12,84 ± 3,19	11 - 31	15,86 ± 5,26	11 - 38
	Üniversite + Yüksek lisans	13,12 ± 4,83	11 - 38	16,16 ± 5,38	11 - 31
	Gruplar arası p	0,319 (kw=5,87)		0,033* (kw=12,125) (3-5, 4-5)	
Günlük internet kullanım süresi	1-2 saat	12,29 ± 2,54	11 - 23	16,68 ± 6,78	11 - 39
	3-4 saat	12,36 ± 2,38	11 - 27	14,89 ± 4,89	11 - 32
	5-6 saat	12,53 ± 3,27	11 - 33	15,72 ± 5,36	11 - 39
	7 saat ve üzeri	13,97 ± 6,43	11 - 44	14,81 ± 5,43	11 - 38
	Gruplar arası p	0,607 (kw=1,837)		0,205 (kw=4,58)	
İnternet kullanım amacı	Araştırma/Eğitim	11,63 ± 1,96	11 - 20	15,00 ± 4,55	11 - 30
	Sosyal Ağlar	12,79 ± 3,93	11 - 44	15,29 ± 5,36	11 - 39
	İletişim	12,52 ± 1,98	11 - 17	16,68 ± 6,13	11 - 39
	Oyun	11,00 ± 0,00	11 - 11	21,00 ± 14,14	11 - 31
	Müzik	12,85 ± 3,05	11 - 21	16,92 ± 4,23	11 - 25
	Film, video	11,80 ± 2,34	11 - 20	12,87 ± 3,60	11 - 24
	Gruplar arası p	0,031* (kw=12,258) (1-2, 1-3)		0,049* (kw=11,145) (5-6, 3-6)	

*p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı farklılık; Ort.: Aritmetik ortalama; S.S: standart sapma; Yüzdeler); min – maks: En küçük – en büyük değerler; kw: Kruskal Wallis Varyans Analizi

Siber mağduriyet ölçek toplam puanının baba eğitim düzeylerine ve internet kullanım amaçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği; babası lise mezunu olan kişilerin puanlarının ilkökul ve ortaokul mezunu olan kişilere göre anlamlı şekilde yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. İnterneti iletişim ve müzik amaçlı kullanan kişilerin puanlarının film, video amaçlı kullanan kişilere göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı görülmüştür.

Siber zorbalık ölçek toplam puanının ise internet kullanım amacına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği; iletişim ve sosyal ağlar amaçlı kullanan kişilerin puanlarının, araştırma eğitim amaçlı kullanan kişilere göre anlamlı şekilde yüksek puan aldığı bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puanlarının Sosyal Ağa Sahip Olma ve Sosyal Ağ Türü Yönünden Karşılaştırılması

		Evet		Hayır		p
		Ort. ± S.S.	min - maks	Ort. ± S.S.	min - maks	
Sosyal ağ hesabı	S.Z.	12,59 ± 3,32	11 - 38	15,40 ± 10,19	11 - 44	0,42 (z=-0,806)
	S.M.	15,40 ± 5,41	11 - 39	15,40 ± 3,92	11 - 21	0,677 (z=-0,416)
Facebook	S.Z.	12,85 ± 3,26	11 - 31	12,56 ± 3,74	11 - 44	0,062 (z=-1,869)
	S.M.	16,24 ± 5,38	11 - 30	15,06 ± 5,35	11 - 39	0,028* (z=-2,193)
Youtube	S.Z.	12,78 ± 3,65	11 - 44	12,24 ± 3,44	11 - 38	0,063 (z=-1,857)
	S.M.	15,82 ± 5,50	11 - 39	14,07 ± 4,74	11 - 32	0,001* (z=-3,183)
Swarm	S.Z.	13,60 ± 2,07	11 - 16	12,64 ± 3,62	11 - 44	0,063 (z=-1,861)
	S.M.	18,60 ± 7,70	11 - 30	15,37 ± 5,35	11 - 39	0,296 (z=-1,045)
Pinterest	S.Z.	13,34 ± 4,09	11 - 33	12,29 ± 3,28	11 - 44	0,019* (z=-2,341)
	S.M.	16,60 ± 6,00	11 - 39	14,78 ± 4,92	11 - 39	0,001* (z=-3,241)
Twitter	S.Z.	12,94 ± 3,72	11 - 44	12,21 ± 3,40	11 - 38	0,002* (z=-3,143)
	S.M.	16,51 ± 5,85	11 - 39	13,76 ± 4,09	11 - 30	0,0001* (z=-5,608)
Snapchat	S.Z.	12,89 ± 3,80	11 - 44	12,19 ± 3,18	11 - 38	0,050* (z=-1,948)
	S.M.	15,98 ± 5,61	11 - 39	14,31 ± 4,72	11 - 39	0,001* (z=-3,426)
Blog	S.Z.	12,17 ± 1,83	11 - 15	12,66 ± 3,63	11 - 44	0,867 (z=-0,168)
	S.M.	17,00 ± 4,98	12 - 25	15,38 ± 5,38	11 - 39	0,193 (z=-1,302)
İnstagram	S.Z.	12,69 ± 3,68	11 - 44	11,75 ± 1,12	11 - 14	0,642 (z=-0,465)
	S.M.	15,48 ± 5,44	11 - 39	13,75 ± 3,37	11 - 21	0,212 (z=-1,247)
Google plus	S.Z.	11,75 ± 1,41	11 - 16	12,69 ± 3,67	11 - 44	0,402 (z=-0,838)
	S.M.	15,55 ± 4,50	11 - 26	15,40 ± 5,42	11 - 39	0,485 (z=-0,698)
Linkedin	S.Z.	13,04 ± 3,32	11 - 23	12,60 ± 3,64	11 - 44	0,493 (z=-0,686)
	S.M.	17,08 ± 7,01	11 - 39	15,20 ± 5,11	11 - 39	0,128 (z=-1,523)

*p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı farklılık; Ort.: Aritmetik ortalama; S.S: standart sapma; min – maks: En küçük – en büyük değerler; z: Mann Whitney U testi; S.Z: Siber zorbalık; S.M: Siber Mağduriyet

Siber zorbalık ölçek toplam puanlarının kişisel hesaplarının bulunduğu ağlara göre değişimi incelendiğinde, Pinterest, Twitter ve Snapchat kullananlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Bu ağlarda kişisel hesabı olanların siber zorbalık ölçek toplam puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı değişkenin siber mağduriyet ölçek toplam puanlarının üzerindeki etkisine bakıldığında, Facebook, Youtube, Pinterest, Twitter ve Snapchat kullananlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ve ölçek toplam puanlarının kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 4).

Tablo 5. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçek Toplam Puanlarının Sosyal Medyayı Kullanım Amacı Yönünden Karşılaştırılması

		Evet		Hayır		p
		Ort. ± S.S.	min - maks	Ort. ± S.S.	min - maks	
Arkadaş edinme	S.Z.	13,74 ± 4,67	11 - 38	12,37 ± 3,24	11 - 44	0,001* (z=-3,192)
	S.M.	17,1 ± 5,5	11 - 30	14,97 ± 5,26	11 - 39	0,0001* (z=-3,773)
Sosyal ilişkileri sürdürme	S,Z.	12,97 ± 4,21	11 - 44	12,28 ± 2,75	11 - 33	0,129 (z=-1,517)
	S.M.	15,87 ± 5,16	11 - 38	14,88 ± 5,58	11 - 39	0,001* (z=-3,420)
Araştırma eğitim	S.Z.	12,71 ± 3,49	11 - 38	12,57 ± 3,75	11 - 44	0,533 (z=-0,623)
	S.M.	15,75 ± 5,61	11 - 39	14,96 ± 5,05	11 - 39	0,280 (z=-1,080)
Oyun oynama	S.Z.	13,8 ± 5,48	11 - 44	12,26 ± 2,61	11 - 31	0,008* (z=-2,642)
	S.M.	16,6 ± 5,54	11 - 31	15 ± 5,27	11 - 39	0,002* (z=-3,132)
Başkalarının neler yaptığını izleme	S.Z.	13,7 ± 5,02	11 - 44	12,05 ± 2,27	11 - 28	0,0001* (z=-4,265)
	S.M.	16,08 ± 6,03	11 - 39	15,02 ± 4,93	11 - 39	0,095 (z=-1,668)

Tablo 5. Devam.

Tablo 5. Devam.

Başkaları tarafından tanınma	S.Z.	14,4 ± 5,81	11 - 38	12,42 ± 3,14	11 - 44	0,001* (z=-3,209)
	S.M.	16,79 ± 5,28	11 - 29	15,22 ± 5,37	11 - 39	0,010* (z=-2,582)
İletişim kurma	S.Z.	12,7 ± 3,33	11 - 38	12,53 ± 4,16	11 - 44	0,119 (z=-1,559)
	S.M.	16,03 ± 5,53	11 - 39	14,04 ± 4,77	11 - 39	0,0001* (z=-4,373)
İçerik, video, fotoğraf vb. paylaşma	S.Z.	12,8 ± 3,52	11 - 38	12,46 ± 3,72	11 - 44	0,035* (z=-2,111)
	S.M.	16,11 ± 5,73	11 - 39	14,48 ± 4,74	11 - 39	0,002* (z=-3,149)
Zaman geçirme	S.Z.	12,79 ± 3,81	11 - 44	11,97 ± 2,34	11 - 27	0,063 (z=-1,863)
	S.M.	15,51 ± 5,44	11 - 39	14,91 ± 5,07	11 - 32	0,254 (z=-1,142)
İlgimi çeken gruplara katılma	S.Z.	13,27 ± 4,64	11 - 38	12,5 ± 3,3	11 - 44	0,116 (z=-1,570)
	S.M.	15,99 ± 5,09	11 - 29	15,26 ± 5,44	11 - 39	0,087 (z=-1,713)

*p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı farklılık; Ort.: Aritmetik ortalama; S.S: standart sapma; min – maks: En küçük – en büyük değerler; z: Mann Whitney U testi; S.Z: Siber zorbalık; S.M: Siber Mağduriyet

Öğrencilerin sosyal ağları kullanma amaçları ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçek toplam puanlarını incelediğimizde, siber zorbalık ölçek toplam puanları arkadaş edinme, oyun oynama, başkalarının neler yaptığını izleme, başkaları tarafından tanınma, içerik, video fotoğraf vb. paylaşma durumlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüş ve öğrencilerin puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Siber mağduriyet ölçek toplam puanlarında ise arkadaş edinme, sosyal ilişkileri sürdürme, oyun oynama, başkaları tarafından tanınma, iletişim kurma, içerik video fotoğraf vb. paylaşma durumlarına evet diyen öğrencilerin puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 5).

Sonuç

Üniversitede öğrenim gören kız öğrencilerin SZ ve SM düzeylerinin ve bunların bazı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği bu araştırma sonucunda öğrencilerin SZ düzeyleri (12,65 ± 3,61) ve SM düzeyleri (15,4 ± 5,38) düşük olarak saptanmıştır. Bu araştırma sonucu üniversite öğrencilerinde aynı kavramların düzeylerinin incelendiği bir başka çalışma (Küçükkaya vd., 2019, s. 42) ile örtüşmektedir. Nitekim bahsi geçen çalışmada da SZ ölçek puan ortalaması 11,44±3,22, SM ölçek puan ortalaması ise 12,77±4,25 olarak saptanmıştır, öğrencilerin SZ ve SM düzeyleri düşük olarak belirtilmiştir. İğdeli'nin (2018, s. 59) çalışmasında da SZ ortalama puanı 14.76+ 4.44, SM ortalama puanı ise 15,87+4,71 olarak saptanmıştır. Dalmaz'ın (2014, s. 65-66) çalışmasında ise üniversite öğrencilerinin SZ ölçeği ortalama puanları düşük olarak bulunmuştur.

Araştırmanın başka bir sonucu SM düzeylerinin SZ düzeylerinden daha yüksek olmasıdır. Benzer olarak Kurutaş (2017, s. 49) ve İğdeli'nin (2018, s. 59) çalışmalarında da üniversite öğrencilerinin SM düzeyleri SZ düzeylerinden yüksek bulunmuştur. Literatür bulguları ve bu çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir. SZ davranışları toplumda kabul görmeyen kötü bir davranış türü olması nedeniyle bireylerin bunu bildirmesinde çekinik davrandıkları ya da kendilerine yapılan davranışın yanlışlığının daha çok bilincinde oldukları ifade edilebilir.

Bu araştırmanın bir diğer sonucu SZ ile SM arasında anlamlı bir ilişkinin gözlenmesidir. Literatürde benzer şekilde SZ ve SM arasında anlamlı ilişkinin görüldüğü çalışmalar (Souza vd., 2018, s. 2078; Küçükkaya vd., 2019, s. 31; Akgül & Artar, 2020, s. 31; Alrajeh vd., 2021, s. 6; Akarsu, 2022, s. 10; Rodop vd., 2022, s. 106) bulunmaktadır. SZ ile SM arasındaki nedensellik ilişkisini inceleyen bir çalışmada siber mağdur olmanın siber zorbalıkla ilişkisi olduğu gösterilmiş, siber mağduriyetin siber zorbalığın habercisi olduğu ve siber mağdurların zamanla siber zorbaya dönüştüğü (Akgül & Artar, 2020, s. 33) belirtilmiştir. SZ, SM ve depresyon semptomları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada öğrencilerin sadece %6,8'i siber zorba olduğunu bildirirken %35,8'i hem siber zorba hem de siber mağdur olduğunu bildirmiştir (Alrajeh vd., 2021, s. 1). Siber zorbalığa maruz kalan kişilerin karşılık vermek ve intikam almak için SZ yapabileceği (Sun vd., 2020, s. 10-15; Rodop vd., 2022, s. 101) belirtilmektedir. Bu bağlamda SM ve SZ birbirini etkileyen ve aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi olan olgular olarak anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada SZ ve SM ile anne baba eğitim düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde siber zorbalıkla anne baba eğitimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, SM ile anne baba eğitimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kurutaş (2017, s. 51) da çalışmasında bu araştırma sonuçlarına benzer şekilde SZ ve anne baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken, SM ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. İğdeli'nin (2018, s. 69) çalışmasındaysa SZ ve SM düzeyleri anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. SZ ve siber mağduriyetin demografik değişkenlere göre incelendiği bir çalışmada anne baba eğitim düzeyi ile SZ ve SM arasında bir ilişki saptanmamıştır (Erbiçer, 2020, s. 214). Diğer bazı çalışmalara göre anne eğitim düzeyinin düştükçe bireylerin SZ ve siber mağduriyetinin arttığı (Eroğlu & Güler, 2015, s. 119-120; Demircan vd., 2022, s. 596) belirtilmektedir. Bununla birlikte anne eğitim düzeyi arttıkça SZ ve siber mağduriyet düzeylerinin arttığını gösteren çalışmalar da (Laftman vd., 2013, s. 116; Çiftçi, 2018, s. 894) mevcuttur. Türkiye'de yapılan bir meta-analizde ebeveynleri lisans mezunu olan öğrencilerin, ebeveynleri ilköğretim mezunu olan

öğrencilere göre daha fazla SZ davranışında buldukları ve daha fazla siber mağdur oldukları (Sarier, 2022, s. 286) tespit edilmiştir. Bunun sebebi ebeveynleri lisans mezunu olan öğrencilerin internete erişim konusunda daha çok şansının bulunması olarak yorumlanabilir. Ebeveyn eğitim düzeyinin, ebeveynin internet bilgisine ilişkin algısının ve ebeveyn denetiminin SZ üzerindeki yordayıcı değişkenler olduğu belirtilmektedir (Akbaba & Eroğlu, 2013, s. 105). Bu bağlamda literatürdeki bu farklılığın SZ ve SM düzeylerinin ebeveynle ilgili başka değişkenlerden de etkilenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin internet kullanım amaçlarına göre SZ ve SM düzeyleri farklılaşmıştır. İnterneti iletişim ve müzik amaçlı kullananların SM düzeyi, film, video amaçlı kullanan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. SZ düzeyi ise interneti iletişim ve sosyal ağlar amaçlı kullanan öğrencilerde araştırma, eğitim amaçlı kullanan öğrencilere göre daha yüksek olarak gözlenmiştir. SZ, SM ve internet bağımlılığının incelendiği bir başka çalışmada (Kurutaş, 2017, ss. 53-54) da, interneti sosyal ağlara girmek, eğlenmek ve oyun oynamak için kullanan bireylerin bu amaçlarla kullanmayan bireylere göre daha çok SZ davranışı gösterdiği bulunmuştur. Aynı çalışmada internet kullanım amacı sosyal ağlara girmek olan bireylerin daha çok SM yaşadığı belirtilmektedir. SZ davranışında bulunma ve SM yaşama durumlarının daha çok sosyal ağlarda iletişimden kaynaklandığı (Canoğulları vd., 2022, ss. 45-46) belirtilmektedir. Bu bağlamda interneti iletişim ve sosyal ağlara girmek amaçlı kullanımda SZ ve SM açısından risk olup bu çalışmanın bulgusu da bu durumu desteklemektedir.

Gençlerin iletişim için interneti ve sosyal ağları kullanmaları birbirleriyle etkileşim biçimini değiştirmiştir. İletişim daha hızlı ve daha kolay ulaşılabilir bir hale gelmiş, yüz yüze iletişimde geçerli olan bazı kurallara uyma ve kontrol mekanizması azalmıştır. Bu durumda sosyal ağ hesaplarının işlevsel olarak yönetimi de zorlaşmıştır. Sahip olunan sosyal ağ hesaplarının sayısı arttıkça hem internette geçirilen zaman hem de çevrim içi oluşturulan çevre artmaktadır. Bunun sonucunda SZ ve SM için uygun bir ortam oluşmaktadır (İğdeli, 2018, s. 72). Bu araştırmada sosyal ağları arkadaş edinme, oyun oynama, başkalarının neler yaptığını izleme, başkaları tarafından tanınma, içerik, video fotoğraf vb. paylaşmak, iletişim kurmak için kullanan öğrencilerde SZ ve SM düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal ağ sitelerini kullanım amaçlarının yer aldığı bir diğer çalışmada (Küçükaya vd., 2019, ss. 46-47), sosyal ağ siteleri kullanım amacı ölçeğinin “sosyal etkileşim ve iletişim”, “tanınma tanınma” ve “eğitim” amaçlı alt boyutlarında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin sosyal ağları günlük yaşamlarında etkileşim ve iletişim için sıklıkla kullandıkları ve bu durumun SZ ve siber mağduriyeti arttırdığı belirtilmektedir. Gençlerin sosyal ağ kullanımlarının risklerinin incelendiği bir araştırmada sosyal ağ kullanımı ile SZ ve SM deneyimi yaşama arasında bir ilişki olduğu ve sosyal ağ kullanımı arttıkça SZ ve siber mağduriyetin arttığı (Sampasa vd., 2015, s. 706) tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada siber mağdur olan öğrencilerin sosyal medya kullanım ortalamaları siber zorbalığa maruz kalmayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur (Canoğulları vd., 2022, s. 46). Sosyal medyada SZ ve sosyal dışlanmanın etkilerinin incelendiği bir meta-analizde teknolojinin sosyal ilişkiler üzerinde etkisinin SZ ve SM için bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir. Aynı çalışmada gençlerin sosyal medyada olumsuz yorumlar, istenmeyen cinsel öneriler veya görüntüler, akranlarından aşağılayıcı gönderiler, sosyal medya hesaplarının saldırıya uğraması gibi davranışlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Ademiluyi vd., 2022, s. 4).

SZ ve siber mağduriyetin daha çok sosyal ağlar üzerinden yapıldığı dikkate alındığında üniversite öğrencilerinin sosyal ağları doğru ve güvenli kullanımları konusunda bilgilendirilmeleri, SZ ve SM kavramları ve bu iki kavramın birbirine etkisi, böyle bir durum yaşadıklarında ne yapmaları gerektiği hakkında eğitimler verilerek öğrencilerin farkındalığının artırılması önerilmektedir. Nitekim Ekinci ve Yıldırım'ın (2020, s. 772) yaptığı bir araştırma sonucuna göre öğrencilerin de bu konuda tedbir alınması noktasındaki beklentileri oldukça yüksek çıkmıştır.

Konu ve sorun hakkında yapılan bir başka öneriye göre okullarda zorbalık ve SZ konuları için temas noktaları, eğitim, bilgilendirme gibi önleyici tedbirler alınmalı ve mevzuatta konu hakkında caydırıcı hükümler bulunmalıdır (Ekinci & Yıldırım, 2020, s. 772).

SM konusu tıpkı koruyucu sağlık hizmetleri gibi ele alınması gereken bir konudur. Nasıl tedavi edici sağlık hizmetlerinden önce koruyucu sağlık hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliği artırılması gerekiyorsa SZ, SM konularında da bu durum kişide rahatsızlık hissi ya da ciddi problemler yaratmadan tedbirler alınmalıdır. Bunun için önce öğrencilerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Yapılabilecek bir başka öneri bu bilgilendirmenin lisans öncesi hatta ilköğretimden itibaren yapıyor olmasıdır.

Diğer taraftan genelde zorbalık özelde SZ ya da SM sadece eğitim kurumlarını ilgilendiren ya da onların çözebileceği bir problem değildir, bu konunun toplumsal, siyasal, sosyo-psikolojik boyutları da göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda kanun yapıcılar ve karar verici aktörlerin konuya ilgisini çekmek oldukça önemlidir.

Ayrıca üniversite öğrencilerinin iletişim için sosyal ağlar yerine gerçek hayatta sosyalleşmelerini sağlayacak sosyal aktiviteler, üniversite kulüpleri gibi etkinliklere yönlendirilmesinin internette geçirecekleri zamanı azaltması ile SZ ve SM riskini azaltabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:	Yazarlar, araştırmaya katkı oranlarının eşit olduğunu beyan etmişlerdir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	Yazarlar, teşekkür beyanında bulunmamışlardır.
Çatışma Beyanı:	Yazarlar, kendileri ve üçüncü taraflar açısından herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmişlerdir.
Etik Kurul Raporu Gerekliliği Beyanı:	Yazarlar, alışma için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 10/10/2022 tarih ve 31906847/050.04.04-08-176 sayılı Etik Kurul Raporu alındığını beyan etmiştir.
Sorumlu Editörler:	Prof. Dr. Hüseyin Özgür, Anadolu Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Yılmaz, Samsun Üniversitesi Arş. Gör. Atahan Demirkol, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kaynakça/References

- Ademiluyi, A., Li, C., & Park, A. (2022). Implications and preventions of cyberbullying and social exclusion in social media: systematic review, 6(1), e30286. <http://dx.doi.org/10.2196/30286>
- Akarsu, O. (2022). Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık duyarlılıkları ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişki. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 7(19), 10-22. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6973990>
- Akbaba, S., & Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-122.
- Akgül, G., & Artar, M. (2020). Cyberbullying: relationship with developmental variables and cyber victimization. *Scandinavian journal of child and adolescent psychiatry and psychology*, 18(8), 25-37. doi: 10.21307/sjcapp-2020-004.
- Alrajeh, S. M., Hassan, H. M., Al-Ahmed, A. S., & Alsayed Hassan, D. (2021). An investigation of the relationship between cyberbullying, cybervictimization and depression symptoms: A cross sectional study among university students in Qatar. *PLoS one*, 16(12), 1-15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260263>
- Aslan, A., & Önay Doğan, B. (2017). Çevrimiçi şiddet: bir siber zorbalık alanı olarak “Potins” örneği, *Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication* (27), 95-119, <https://doi.org/10.17829/midr.20172729524>
- Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, (27), 31-42.
- Bayram N., & Saylı, M. (2013). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı *İÜHFİM*, 71(1), 107-116.
- Bayram, M., & Saylı, N. (2011). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *Suç Önleme Sempozyumu Bildiri Kitapçığı*, 143-152.
- Betts, L. R. (2015). Cyber bullying behaviours. *Encyclopedia of Information Science and Technology* içinde (ss. 6727-6735). doi:10.4018/978-1-4666-5888-2.ch661
- Canogulları, Ö., Yılmaz, Y., & Önder, F. C. (2022). Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık açısından internet bağımlılığı ve sosyal medya kullanımının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 38-53.
- Çiftçi, H. (2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897, <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.414560>
- Dalmaz, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demircan, Ü., Işık, M. & Gürhan, N. (2022). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 596-609. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.889889>
- Demirtas, Ö., & Karaca, M. (2018). Siber mobbing: Kavramsal çerçeve, öncülleri ve sonuçları, *International Journal Entrepreneurship and Management Inquiries (Journal EMI) Dergisi*, 2(2), 19-34.
- Dilmaç, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), 1307-1325.
- Duman, N., & Bridge E., N., (2019). Siber Mağduriyet, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1156-1178. DOI: 10.26466/opus.528679
- Eberhard, G. F., & Stock, C. (2012). *Konfliktmanagement: Von Streit bis Mobbing*. Haufe-Lexware.
- Ekinci, O., & Kayapalı Yıldırım, S. (2020). Kadınlarda siber mobbing düzeyinin incelenmesi: Erzurum Örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 749-777.
- Erbıçer, E.S. (2020). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (49), 190-222. doi: 10.9779/paufd.559831
- Erdur-Baker, Ö. (2013). Görünümleri ve ilgili değişkenleriyle siber zorba ve siber kurbanlar. *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı*, 277-290, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Eroğlu, Y., & Güler, N. (2015). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 118-129. DOI: <http://dx.doi.org/10.19126/suje.56594>
- Gabler, H. (2013). Cyber-Mobbing in sozialen Netzwerken. *Philotec*. 1-23. <http://philotec.de/data/gabler-cyber-mobbing.pdf>
- Gönültaş, M. (2022). Cyber bullying and victimization among university students, *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9(2), 297-307, <https://dx.doi.org/10.52380/ijpes.2022.9.2.441>
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Kayapalı Yıldırım, S., & Ekinci, O.(2019). Siber mobbing ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Mavi Atlas*, 7(2) 294-320. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.627092>
- Kaygısız, E. G. (2019). Şiddetin e-hali: Siber zorbalık, *TİHEK Academic Journal*, *Şiddetin Önlenmesi Özel Sayısı*, (4-5), 161-174.
- Kestel, M., & Akbıyık, C. (2016). Siber zorbalığın öğrencilerin akademik sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859. <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.282384>
- Kurutaş, M. (2017). *Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile internet bağımlılığı ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Küçükkaya, B., Süt, H. K., & Aslan, F. (2019). Hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyet ile sosyal ağ kullanım amaçları arasındaki ilişki. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 6(1), 31-53.
- Laftman, S.B, Modin, B., & Östberg, V. (2013). Cyberbullying and subjective health: a large-scale study of students in Stockholm, Sweeden. *Children and Youth Services Review*, 35(1), 112-119. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.10.020>
- Rodop, Ş., Yıldırım, S., Dikmen Yıldız P., & Gürtunca Hanif A. (2022). Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık: başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarılarıyla ilişkileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10(26),97-111. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.899396>
- Sampasa-Kanyinga, H., & Hamilton H. A. (2015). Use of Social Networking Sites and Risk of Cyberbullying Victimization: A Population-Level Study of Adolescents. *Cyberpsychol Behav Soc Netv*. 18(12) 704-710. <https://doi.org/10.1089/cyber.2015.0145>.
- Sarıer, Y. (2022). Türkiye’de öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyetinin demografik değişkenler açısından meta-analiz yöntemiyle incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 30(2), 283-296. doi: 10.24106/kefdergi.754228
- Souza, S. B., Veiga Simão, A. M., Ferreira, A. I., & Costa Ferreira, P. (2018). University students’ perceptions of campus climate, cyberbullying and cultural issues: implications for theory and practice. *Studies in Higher Education*, 43(11), 2072-2087, <https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1307818>
- Sun, X., Chen, L., Wang, Y., & Li, Y. (2020). The link between childhood psychological maltreatment and cyberbullying perpetration attitudes among undergraduates: Testing the risk and protective factors. *PLoS One*, 15(9)e0236792., <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236792>
- Tanrikulu, I., & Erdur-Baker, Ö. (2021). Psychometric properties of a Cyberbullying Inventory for university students. *British Journal of Guidance & Counselling*, 49(3), 494-507. <https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1775174>
- Tutgun Ünal, A., & Deniz, L. (2016). ‘‘Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının incelenmesi’’. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(2), 155-181. Doi: 10.17121/ressjournal.488.106987747
- TÜİK (2022). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=bilgi-teknolojileri-ve-bilgi-toplumu-102&dil=1>, erişim 4.10.2022
- Yaman E., Karakulah D.& Dilmaç B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin değerlerini yordayan iki önemli değişken: Siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü arasındaki ilişki, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 323-337.

Yazgılı, E., & Baykara, M. (2021). Siber zorbalık tespit yöntemleri potansiyel uygulama alanları ve zorluklar, *DÜMF Mühendislik Dergisi*, 12(1), 23-35, <https://doi.org/10.24012/dumf.859651>